

Cabaj, Jarosław

"Legenda i historia rodu Jastrzębskich herbu Ślepowron i innych rodów z nimi spokrewnionych, zamieszkałych w zaściankach wsi Jastrzębie w dawnej Ziemi Łukowskiej", pod red. Edwarda Podniesieńskiego, Siedlce 2003 : [recenzja]

Szkice Podlaskie 13, 235-237

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**LEGENDA I HISTORIA RODU JASTRZĘBSKICH HERBU ŚLE-
POWRON I INNYCH RODÓW Z NIMI SPOKREWNIONYCH, ZA-
MIESZKAŁYCH W ZAŚCIANKACH WSI JASTRZĘBIE W DAW-
NEJ ZIEMI ŁUKOWSKIEJ. Autorzy: mieszkańcy wsi Jastrzębie. Pod
redakcją Edwarda Podniewskiego, Siedlce 2003, ss. 191.**

Publikacja stanowi plon wspólnej pracy miłośników historii „stron rodzinnych”. Pomysł napisania książki – jak wynika ze wstępu - zrodził się około 1988 r. podczas spotkania Edwarda Podniewskiego z Julianem Jastrzębskim z Plut. Nieznane są bliżej dalsze poczynania organizacyjne. Ostatecznie zespół autorski pracy stanowi 39 osób wymienionych z imienia i nazwiska. Są wśród nich przede wszystkim mieszkańcy wsi, wchodzących w skład zaścianka Jastrzębie. W gronie współautorów został też wymieniony Ryszard Poniatowski z „Milanówki”. Zapewne chodzi tu o znanego działacza społecznego z terenu gminy Domanice, a zamieszkałego w Emilianówce.

Omawiana praca składa się z dwóch części. W pierwszej z nich, zatytułowanej „Rodziny wsi Jastrzębie”, zostali przedstawieni mieszkańcy wsi: Pluty, Tworki, Łupiny, Śmiary, Kolonia Śmiary, Daćbogi i Mrocзки. Druga część publikacji - „Historia i opowiadania”, zawiera różnorodne materiały. Są wśród nich informacje heraldyczne, opracowania historyczne nieznanego autorstwa dotyczące m. in. nazwy miejscowości Jastrzębie, dziejów ziemi łukowskiej i zaścianka. Ponadto zostały zamieszczone rejestry poborowe z XVI i XVII w. W tej części publikacji znalazły się również legendy i opowiadania. Te ostatnie dotyczą głównie XIX i XX wiecznej historii zaścianka i jego mieszkańców.

W przedstawianiu mieszkańców poszczególnych wsi zaścianka został przyjęty jednaki układ. Rozpoczyna je krótka wzmianka historyczna o miejscowości. Następnie są zamieszczone wykazy nazwisk wraz z liczebnością rodzin, występujących w danej wsi. Po tych informacjach ogólnych zostały zamieszczone historie i stan obecny wybranych rodzin, uzupełnione licznymi i często starymi fotografiami.

Informacje o rodzinach zamieszkujących poszczególne wsie zaścianka są zróżnicowane pod względem dokładności opracowania. Obok krótkich, kilkudziesięciu autorzy zamieścili też obszernie zestawienia genealogiczne, oparte na materiałach archiwalnych. Imponująco zwłaszcza przedstawia się rodowód Józefa Oknińskiego z Plut, sięgający wieku XVII. Ciekawym uzupełnieniem genealogii tej rodziny jest świadectwo szlachectwa, wydane w 1849 r. przez Heroldię Królestwa Polskiego dla Aleksandra Wincentego Oknińskiego, prapradziadka Józefa.

Z przedstawionych historii rodzinnych i fotografii można „wyłowić” jednostki, które odgrywały w przeszłości ważną rolę w środowisku lokal-

nym i ponadlokalnym. I tak wśród przodków Juliana Jastrzębskiego z Plut i osób z nimi spokrewnionymi znajdujemy m. in. urodzonego w 1820 r. Ludwika Jastrzębskiego, pułkownika armii rosyjskiej; lekarza Mariana Jastrzębskiego, uczestnika obrony Warszawy w 1939 r. i więźnia Majdanka (zm. 1943 r.), jego siostrę Justynę, nauczycielkę w Warszawie; Karola Jastrzębskiego, wójta gminy Domanice w latach I wojny światowej; oraz jego syna Emilianą, który pełnił tę samą funkcję w czasie II wojny.

W części pierwszej zostały zamieszczone materiały, w większości bardzo ciekawe, ale niezgodne z tytułem. Przykładem tego są m. in. wspomnienia Jadwigi Krasuskiej z 1997 r. („Wieś Jastrzębie Tworki w naszych czasach”), Józefa Krasuskiego („Okres okupacji aż do wyzwolenia”), „Opowiadania p. Mariana Jastrzębskiego ze wsi Śmiary”, „Szkoła Podstawowa w Śmiarach”.

W bardzo zróżnicowanym materiale, zamieszczonym w części drugiej, na uwagę zasługuje „Historia budowy kościoła w Jastrzębiach-Śmiarach” napisana przez Antoniego Pogonowskiego. Autor zapewne w oparciu o własne doświadczenia ukazał w zwięzłej formie dzieje starań mieszkańców zaścianka o budowę kościoła i stworzenie własnej parafii. Materiał ten, w większości wspomnieniowy, został uzupełniony treścią aktu erekcyjnego i fragmentami kroniki kaplicy-kościoła w Jastrzębiach-Śmiarach.

Bardzo interesujące i zarazem godne rozwinięcia są „Wspomnienia Bronisława Zająca z życia wsi Jastrzębie-Lupiny”. Ich autor (ur. 1911 r.) był propagatorem postępu rolniczego na terenie gminy Domanice od lat 30 – tych ubiegłego wieku. W okresie okupacji 1939-1944 aktywnie działał w konspiracji, za co po wojnie został zesłany do ZSRR.

Trudno jest dokonać jednoznacznej oceny omawianej publikacji. Z pewnością nie zasługuje ona w pełni na miano „podręcznika historii stron rodzinnych”, jak założyli to we wstępie jego autorzy. Wymagałaby to przede wszystkim uzupełnienia materiałów o dziejach większości rodzin, jak również ich aktualizacji. Jak wynika bowiem z wykazów nazwisk, stosunkowo najpełniej zostały ukazane dzieje mieszkańców Plut. W niewielkim stopniu, zaledwie dwie rodziny na 22 wymienione w wykazie, zamieszczono w publikacji historii mieszkańców miejscowości Tworki. Z Kolonii Śmiary natomiast został opracowany tylko tabelaryczny spis rodzin. Czyżby zatem tylko mniejszość mieszkańców zaścianka podjęła inicjatywę opracowania historii swoich rodzin?

Z zamieszczonych w publikacji materiałów wspomnieniowych łatwo zauważyć, iż w większości zostały one zebrane kilkanaście lat temu. W związku z tym „umknął” autorom ważny okres w historii Polski i zaścianka Jastrzębie również. W publikacji, bowiem, za wyjątkiem sprawy budowy kościoła i szkoły w Śmiarach, nie uwzględniono innych wydarzeń po

1989 r. Zupełnie pominięto sprawę udziału mieszkańców zaścianka w działalności NSZZ RI „Solidarność”, czy tworzenia w latach 1990-1991 gminy Domanice.

Z pewnością wiele interesujących informacji o działalności solidarnościowej w Jastrzębiach można by uzyskać od aktywnych w latach 80-tych i 90-tych Wiesława Kowalewskiego z wsi Jastrzębie-Tworki, Romana Krasuskiego z Daćbóg, czy Andrzeja Tyszkiewicza, obecnie zamieszkałego w Skórcu.

Czytelnik nie jest też w stanie stwierdzić, jakie kryterium w doborze materiałów zastosowali redaktorzy publikacji. Obok szczegółowych dziejów części rodzin, znakomicie udokumentowanych, brakuje zupełnie lub są szczątkowe informacje o innych. Tak np. brakuje szerszej informacji o wspomnianej zaledwie rodzinie Antoniego Jastrzębskiego z Daćbóg. A byłoby z pewnością wiele do odnotowania. Warto chociażby wspomnieć o tym, iż Antoni Jastrzębski był w czasach stalinowskich skierowany przymusowo do pracy w kopalni. Ponadto jest ojcem dwóch siostr zakonnych. Natomiast syn Antoniego, Marian, jest organistą w parafii w Domanicach.

W omawianej publikacji nie znalazłem również informacji o rodzinie Jastrzębskich ze Śmiar, z której wywodzą się m.in. ksiądz Antoni Jastrzębski oraz jego brat Stanisław, w przeszłości działacz solidarnościowy, członek zespołu redakcyjnego „Nowego Echa Podlasia”, a obecnie redaktor „Tygodnika Siedleckiego”.

Największe zastrzeżenia budzi struktura omawianej publikacji. Jest mało przejrzysta i nieuporządkowana. Dotyczy to zwłaszcza drugiej części, gdzie - jak wskazano wyżej - znalazły się materiały różnorodne.

Omawiana publikacja wymagałaby poważnych przeróbek konstrukcyjnych i uzupełnień dokumentacyjnych. Biorąc jednak pod uwagę, iż jej autorami są amatorzy, należy wyrazić uznanie dla podjętej inicjatywy i wykonanej pracy. Jest ona godna kontynuowania z zaangażowaniem jednak do współpracy profesjonalnych historyków.

Jarosław Cabaj
Instytut Historii Akademii Podlaskiej w Siedlcach